

Choć Łubieński nie uprawiał poezji, to jednak pisarstwo nie było mu obce. Zaliczany jest – obok Samuela Nakielskiego, Stanisława Szczygielskiego, Stefana Damalewicza czy Szymona Starowolskiego – do grona siedemnastowiecznych pisarzy historycznych. Pozostawił po sobie między innymi opis wojny domowej w toczącej się Polsce w latach 1606-1609, biografię swego znakomitego protektora, podkanclerzego koronnego i biskupa kujawskiego Macieja Pstrokońskiego, a przede wszystkim żywoty biskupów płockich. Informował Sarbiewskiego o postępach w swojej pisarskiej twórczości. W liście napisanym w zamku biskupów płockich w Broku nad Bugiem w październiku 1635 roku prosił go o opinię na temat biografii swoich poprzedników na stolicy biskupiej w Płocku i o korektę tekstu: „Przesyłam Ci napisane przeze mnie żywoty zmarłych biskupów płockich, poddając je zarazem pod Twój

sąd. Poprawiaj, tnij, odcinaj, jak Ci się podoba; wszystko przyjmę jednakowym umysłem. [...] Jeżeli ta praca moja choć trochę będzie Ci się podobała, to ośmielam się [...] prosić Cię, ażebyś zechciał paroma wierszami ozdobić żywoty zmarłych biskupów, choćby nie własnoręcznie i nie własnym wysiłkiem. Wiem bowiem jak bardzo jesteś zajęty; niech to będzie dokonane przynajmniej staraniem tych, którzy mają szczęście czerpać ze źródeł Twojej boskiej poezji”²⁶. Żywotami biskupów płockich²⁷ Łubieński wpisał się w nurt uprawianego w siedemnastowiecznej w Polsce pisarstwa biograficznego. Jego dzieło do dzisiaj stanowi cenne źródło wiedzy nie tylko o życiu biskupów płockich, ale i o szeroko pojętej historii Kościoła na Mazowszu do pierwszej połowy siedemnastego wieku. Ten nurt historiografii reprezentowali również: Stefan Damalewicz – autor *Series archiepiscoporum Gnesnensium*²⁸ i *Vitae Vladislaviensium episcoporum*²⁹, Szymon Starowolski – autor żywotów biskupów krakowskich (począwszy od Prochorusa, a skończywszy na biskupie Jakubie Zadziku) *Vitae antistitum Cracoviensium*³⁰, Samuel Nakielski jako autor *Miechovia sive Promptuarium antiquitatem Monasterii Miechoviensis*³¹ oraz Stanisław Szczygielski jako autor *Tinecia seu historia monasterii Tinecensis*³². Sarbiewski otrzymał przesłane przez Łubieńskiego żywoty biskupów płockich, o czym wspomniał w liście do biskupa pisanym w Wilnie 16 lipca 1636 roku, obiecując jednocześnie, że ozdobi je „jakimś godłem”³³. W tym samym liście zachęcał Łubieńskiego, aby ogłosił drukiem przygotowane przez niego „Roczniki Królestwa”, które wzbudzały spore zainteresowanie, cho-

²⁶ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 5 X 1635, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 113n.

²⁷ Zob. S. Ł u b i e ń s k i, *Series, vitae, res gestae episcoporum Plocensium*, Officina Francisci Cesari, Cracoviae 1642.

²⁸ Zob. S. D a m a l e w i c z, *Series archiepiscoporum Gnesnensium, Atque Res gestae, e vetustis antiquitatum rudibus collectae...*, Petri Elert, Varsaviae 1649.

²⁹ Zob. t e n ż e, *Vitae Vladislaviensium episcoporum...*, Officina Francisci Cesari, Cracoviae 1642. Zob. też: E. J a b ł o ń s k a - D e p t u ł a, hasło „Damalewicz Stefan”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1989, kol. 984.

³⁰ Zob. S. S t a r o w o l s k i, *Vitae antistitum Cracoviensium per Simonem Starovolscium C.C., Primicerium Tarnoviensem*, Editae. Additis Hexastichis Excellentis olim Viri, Christophori Contscii, Philosophiae Doctoris, Cracoviae 1655.

³¹ Por. S. N a k i e l s k i, *Miechovia sive Promptuarium antiquitatem Monasterii Miechoviensis*, Officina Francisci Cesari, Cracoviae 1634, s. 313; A. K r a w c z y k, *Historiografia krytyczna. Formowanie się nowożytnej postawy naukowej w polskim piśmiennictwie historycznym XVII wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1994, s. 415.

³² Por. S. S z c z y g i e l s k i, *Tinecia, seu historia monasterii Tinecensis, Ordinis S. Benedicti...*, Officina Schedeliana, Cracoviae 1668, s. 116.

³³ List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, Wilno, 16 VII 1636, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 123

ciaż jeszcze nie zostały opublikowane³⁴. Wspomniane dzieło to – być może – trzy prace Łubieńskiego zawarte w *Opera posthuma*, wydanych już po jego śmierci, w roku 1643 w Antwerpii, a mianowicie: *Brevis narratio profectionis in Sveciam Sigismundi Tertii regis Poloniae et Sveciae, dum a morte Ioannis Sveciae regis parentis sui haereditarium regnum capesseret*³⁵, *De motu civili in Polonia*³⁶ oraz *De rebus Silesiacis discursus*³⁷. Pierwsza z wymienionych tu prac opisuje wydarzenia związane z podróżą Zygmunta III do Szwecji po śmierci króla szwedzkiego Jana, koronację Zygmunta III na króla Szwecji, regencję Karola Sudermańskiego i powrót Zygmunta III do kraju. Druga ukazuje dramatyczne wydarzenia w Polsce – tak zwaną rokosz Zebrzydowskiego, a trzecia również poświęcona jest wewnętrznym sprawom Rzeczypospolitej – autor dowodzi, że Śląsk pozostawał w głębokich związkach z Polską już od czasu pierwszych Piastów³⁸. Zainteresowania Łubieńskiego wykraczały poza historię ojczyzny, świadczą o tym informacje, jakie zawarł w listach do podkanclerzego koronnego Tomasza Zamoyskiego: 27 grudnia 1630 roku napisał, że przygotowuje *Historicum Helveisteini*³⁹, a kilka lat później wspominał w liście o przygotowywanej *Historii Francji*, obejmującej okres od 1493 do 1559 roku⁴⁰. Trudno powiedzieć coś więcej na temat tych dzieł, gdyż nie zamieszczono ich w wydanych pośmiertnie *Opera posthuma*. W zbiorze tym znajduje się natomiast *Dissertatio de iure regni Poloniae ad russicas Moschoviticisque ditiones*⁴¹ – praca omawiająca stosunki polsko-ruskie od dziesiątego do końca czternastego wieku. Stanisław Łubieński jest również autorem dwóch mniejszych objętościowo dzieł historycznych, które mają charakter listów: *Narrationem belli Turcici ad Chocimum gesti continens, ad Gregorium XV*

³⁴ Por. tamże. Wspomniane roczniki to prawdopodobnie pisma Łubieńskiego dotyczące historii Polski, zawarte w jego *Opera posthuma*. Adam Benedykt Jocher uważa, że Łubieński nosił się z zamiarem napisania oddzielnego dzieła o historii Polski, ale go nie zrealizował. Por. A. B. J o c h e r, *Wiadomość o życiu i pismach x. Stanisława Kostki Łubieńskiego*, w: *Pisma pośmiertne Stanisława Łubieńskiego, biskupa, podkanclerzego koronnego*, tłum. A. B. Jocher, Nakładem B. M. Wolffa, Petersburg–Mohylew 1855, s. XV.

³⁵ Zob. S. Ł u b i e ń s k i, *Brevis narratio profectionis in Sveciam Sigismundi Tertii regis Poloniae et Sveciae, dum a morte Ioannis Sveciae regis parentis sui haereditarium regnum capesseret*, w: tenże, *Opera posthuma, historica, historico-politica, variique discursus, epistolae, et aliquot orationes edita ab executoribus...*, Apud Ioannem Mevrsium, Antverpiae 1643, s. 1-21.

³⁶ Zob. t e n ż e, *De motu civili in Polonia libri quatuor*, w: tenże, *Opera posthuma...*, s. 22-159.

³⁷ Zob. t e n ż e, *De rebus Silesiacis discursus*, w: tenże, *Opera posthuma...*, s. 159-177.

³⁸ Por. G r a c z y k, dz. cyt., s. 344.

³⁹ Zob. List S. Łubieńskiego do podkanclerzego T. Zamoyskiego z 27 XII 1630, Archiwum Główne Akt Dawnych, AZ, sygn. 351 [bez nr. strony].

⁴⁰ Zob. List S. Łubieńskiego do podkanclerzego T. Zamoyskiego z 8 V 1635, Archiwum Główne Akt Dawnych, AZ, sygn. 351 [bez nr. strony].

⁴¹ Zob. S. Ł u b i e ń s k i, *Dissertatio de iure regni Poloniae ad russicas Moschoviticisque ditiones*, w: *Opera posthuma...*, s. 178-184.

Summum Pontificem oraz *Imperatori Romanorum Ferdinando II de eodem bello relatio*. Oba dotyczą konfliktu polsko-tureckiego.